

Meie Aeg

N:6. 1937.

Kiire on kaduma kevade...

V. Viirsalu

Vast hiljuti seisime kevade jõulise ärkamise keskel. Nagu mingi saladusliku väe sunnil avanesid palju pikki kuid suletud pungad. Aedadesse oli nagu puistatud valget, puhast õitelund. Viljapuud seisid ilusas kevadrüüs. Aasal tärkas valge ülane, sinine käosilm, kollane kullerkupp. Lõoke lõõritas kevadviit ja kägu oli tulnud meid külastama.

Mõtlesime, et nii on see olnud igal kevadel, nii on see kordunud juba meie mäletama hakates. Iga kevad on toonud värskust ja ilu. Panime tähele, kuidas lehed puudel silmanähtavalt kasvavad, kuni nad muutuvad juba suurteks ja laiadeks.

Nägime, et päike oli tõusnud väga kõrgele üle horisondi ja põletas juba päris halastamatult. Varakevadine värskus hakkas kaduma. Närtisid üksteise järele õrnad õied, et teed anda arenevale viljale. Nagu mingi tõsidus ja vastutustunne oli lasknud kogu loodusele. Seisime longu vajunud õite keskel nagu mingi kalli asja ees, mis äkki oli purunenud meie käte vahel. Miks oli see õrn õieaeg siis nii lühike? Miks nii kiirelt kadus kaunis kevade? Aga veel ju siristavad linnukesed ja muru on haljas roheline. Veel on kevade!

Kuid kui kauaks. — Trillerdavatele helidele on seltsinud tõsine ja järelemõttlik toon. Kiirelt kaovad kallid ja ilusad hetked elust. Nagu tahaks neist veel kinni haarata, neid veel pikendada, aga juba on nad läinud. Ja asemele astub harilik ja igapäevane.

Kevad oma karge õhuga ja värske ilmega on läinud. Nagu vallatu poisike on ta tuisanud üle aasade ja nurmede, on jätnud enesest vaid jäljed ja siis kadunud. Tema asemele astub suvi täis lõõmavat palavust, tööd ja kohustusi.

Tihti oleme vaadanud järele loojenevale päikesele ja meil on olnud kahju ilusa vaate möödumist. Nõnda vaatame nüüd järele mööduvale kevadele. Me teame, ta tuleb jälle kord, aga siiski on meil temast kahju. Sooviksime, et igavesti õitseksid õied ja igavesti laulaksid linnud ning terve loodus oleks kevadine. Me teame aga ka seda, et Jumal tahab selle meile kord anda, kui ta loob uue maa. Mingu kevad, mingu õied — kord tulete ilusamana ja kaunimana!

Nõnda nagu vaatame tagasi möödunud kevadele, nõnda on vaadanud paljud meist möödunud noorusele. Samuti nagu kevadisi jõude ei suuda pidurdada ükski võim, nõnda ei suudeta ohjeldada noorusjõudu. Vägeva hooga on tuisa-

nud ellu iga noor, kui ta on end tunnud sirguvat välja lapseast. Täis tuld ja elu on võidetud raskusi. On tuntud laia maailma avanevat enda ees; kõike on tahtud maitsta, kõike kätte saada ja kõigest osa võtta. Kõiki saladusi on tahtud paljastada ja kõiki elu keerdkäike lahendada. Jõudu ju selleks nooruses on!

Siis aga oleme märganud elukevadet möödumas kiirel sammul. Noorustuli on vaibunud. Jõudu enam mägede tõstmiseks ei piisa. Ja elu oma karmide kohustustega seisab meie ees. Iseloom on kindlaks kujunenud otsivate noorusaastate jooksul. Nii kiirelt on möödunud aastad.

Mida oleme annud oma ilusamatel aastatel? Nii paljudki on häbenenud noorusaastais. Kuidas küll tahtetakse saada tagasi paremat osa elust. Agasee on läinud.

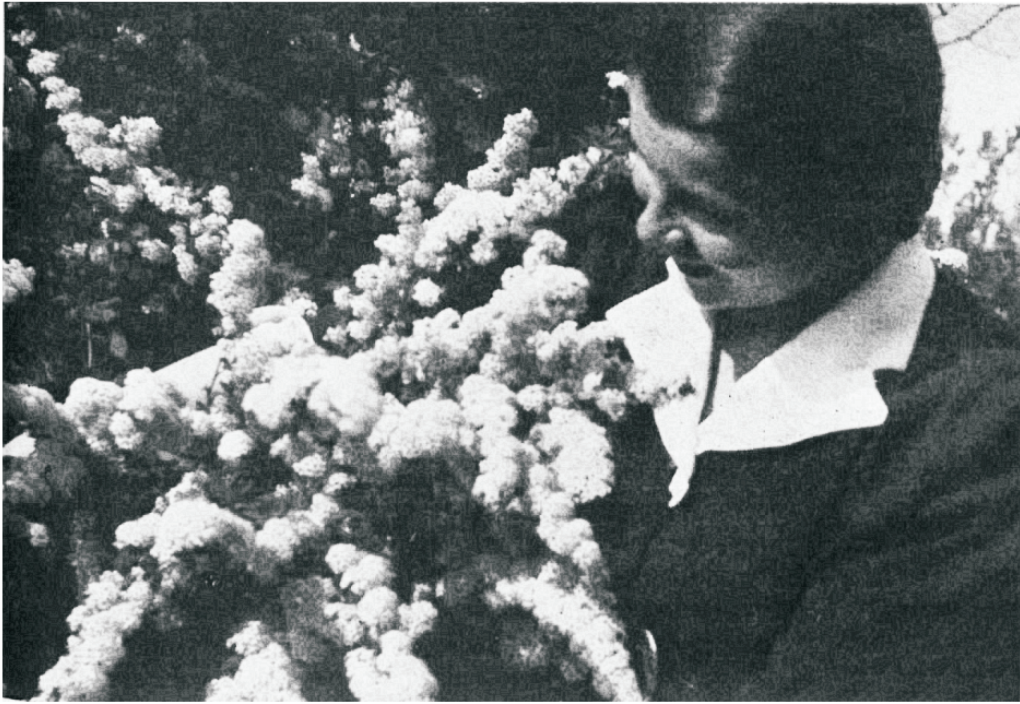
Aeg, mis oli aluse asetamiseks meie elule, möödus kuidagi rahutus rabelemises ja pealiskaudses vaatlemises; möödus oma soovide rahuldamisest ja elujõu põletamisest. Tahaks veel kramplikult haarata kinni lahkuvast noorusest. Uuesti ja paremini tahaks elada; tahaks kujundada oma elu õnnelikuks ja rõõmsaks; tahaks kasutada õieti oma noorusaastaid. Kuid halastamatult ja järjekindlalt veereb ajaratas. Ta ei peatu kaasa tundes ei kellegi valule, ei kellegi purunenud noorusele. Kiiresti on kadunud noorusaeg.

Kevad toob soojust, ilu ja õisi. Ja kaunis on see kevad, kus seda palju on. Igas noores otsitakse sõbralikust, kaastunnest ja abi. Kaunis on see noorus, kus neid voorusi on palju puistatud tegedesse. Ei tahaks hävitada kasutult oma päevi, kuna tuhanded ootavad tugevaid inimesi, keda usaldada võib. Iga inimene on väärt elama ja igas inimeses on säde jumalikkust. Kui ilus oleks noorusaastail üles otsida see säde taevast leegist; puhkenud õiena olla ise õnnelik ja teha ka teisi õnnelikuks.

Elukevadepäeval tahaks näha palju õnnelikke nägusid, palju rõõmsaid silmi ja palju naeratavaid huuli. Tahaks näha ka teadlikke noori, kes kindlatena juhivad oma elulaeva.

Las tuleb siis suvepalavus, las tulevad kord sügistormid, las tuleb elu oma tööde ja kohustustega. Noorusaeg on möödunud õieti ja valmistanud ette kõigeiks.

*

Õite ajal

Elu on ilus, kui oleme mõistnud selle teha ilusaks. Ilu ja õnn võib kergesti kaduda, kuid seda võib siiski ka hoida kinni. Elame ükskord maailmas, seepärast on kahju, kui peaksime rikkuma selle elu. Hoiame oma elu ja püüame teha seda õnnelikuks.

Elu on ilus siis, kui võime olla abiks teistele, kui võime oma kaasinimesi mõista ja nende valmistada rõõmu.

Paljud on õnnetud ja kurvad, et neid ei mõisteta. Nad tahaksid elada ilusas elus, aga nad ei oska. Need inimesed kahjuks pole mõistnud seda, mis tähendab elada teiste heaks. Võime oma eeskujuga avada neile hoopis uue tee, mis toob ilu ka nende ellu.

Oleme näinud küllalt õnnelikke nägusid ja rõõmsaid särasilmid meile vaatavat; kuid millal see oli? Siis, kui me midagi tegime teiste rõõmustuseks; kui viisime haigele lapsele ilusaid lilli, kui aitasime vanakesel kanda koorimat, kui andsime hea nõu õigel ajal, kui sõbraliku pilguga julgustasime raskel hetkel — siis see tänulik vaade ja käepigistus kaalus üles kõik raha, mida oleksime võinud saada selle eest. Olime õnnelikud, sest teised olid õnnelikud.

Kui tuleksime alla enesearmastuse kõrgelt aluselt ja vaataksime enese ümber, siis näeksime suurt maailma võimalustega midagi teha teiste heaks. Me rikastaksime oma elu ilusate läbieludega. Ja teiste rõõm hoovaks meie hinge.

Suurim, kes kunagi maailmas elas läbi need põhimõtted, oli Jumala Poeg. Kogu oma elu jooksul oli tal ainus siht: ta elas, et teha õnnelikuks teisi. „Kes, kui ta Jumala näol oli, seda ei arvanud saagiks, et tema Jumalaga ühesugune

oli, vaid alandas ennast ja võttis sulase näo enesele ja sai inimese sarnaseks, ja sai sõnavõtlikuks ristisurmani.“ Tulla siia maailma kiusatuste ja hädahohtude keskele ja läbi viia patusse langenud inimeste lunastus, see on suurim tegu, mis kunagi on tehtud teiste heaks.

Säärasel viisil osa võttes teiste elust me mõistame kõiki paremini. Me tungime sügavasti kaasinimeste hinge ja mõistame nende vajadusi. Me saame neile sõbraks ja omaseks. Me rõõmustame nende rõõmus ja oleme kurvad nende kurbuses. Ei oleks siis asjatut vihkamist ega vennatapmist. Umbusk ja kahtlustus, mis on teinud elu tumedaks, kaovad. Me ise oleme ilu välja kutsunud kõrbenud põllust.

Kaua ei saa olla rõõmus see inimene, kes kõnnib keset elutut kõrvet; kaua ei või olla õnnelik ka inimene, kes näeb vaid vihkavaid silmi ja õnnetuid palgeid ning pealegi, kus ta ise on olnud nende põhjustajaks. Rõõmsad oleme keset ilusat loodust, eriti siis, kui oleme selle eest ise hoolitsenud; samuti oleme rõõmsad ka keset õnnelikke inimesi, kes meie isiku mõjul on saanud tagasi usu ellu ja inimestesse ning rõõmu tööle.

Elu on ilus siis, kui suudame end salata. Suured ja õilsad mehed on suutnud endast palju anda. Nad pole otsinud kaastunnet teistelt, vaid nad on ise tunnud. Nad on võinud võita pahed oma iseloomus ja end rakendada teiste teenistusse.

David Livingstone oli mees, kes pühendas kogu oma elu vaestele mustadele orjadele. Ta salgas enese, lahkudes armsaks saanud kodust, et pühendada teenistusse musta mandri abivajajatele. Nii väga õppisid mustad armastama tema endaohverdust, et pärast surma ei lasknud nad ära viia tema südant. See oli tuksunud neile, see pidi peale surmagi neile kuuluma.

Mitte see ei too elule ilu, kui võime kõike maitsta ja kätte saada, vaid kui suudame end rakendada kasulikule tööle, kui suudame endast palju anda ja kogu oma elu pühendada teiste heaks. See toob õnne teiste ellu ja ka meie ellu. Seda kõike võime saavutada, sest see on meie võimuses.

Teeme ilusaks oma elu ja ka teiste elu!

Looduse austamine

E. Ney

Loodus avaldab inimestele suurt mõju. Ta mõjutab noori ja vanu. Temas nagu oleks peidus mingisugune imevägi. Kevad ja suvi meelitab inimesi looduse rüppe. Vallatult kilkavad ja jooksevad lapsed. Ka vanemad inimesed nagu kaotavad osa oma muredest ja hallist igapäevasusest ning muutuvad rõõmsamaks ja nooremaks. Sinitaevas, päikesepaiste, rohelised aasad, lokkavad viljapõllud, pidurüüs kohisev mets, vulisev oja, lainetav meri, laulvad linnud, õhk täis õielõhna ja salapärast elu — see kõik on veetlev, haarav, vallutatav, muutev. Kes peakski jõudma vastu panna tema mitmekülgsele veetlusele! Kes tahakski seda! Kui vähegi aeg lubab, tahab linnlane pääseda välja majade seinte vahelt ja tõlmustest tänavatest avarasse ja puhtasse loodusesse, — vabadusse, et rõõmutseda looduse ilust ja rikkusest. Maainimene tunneb kuidas ta muutub suve tulekuga erksamaks ja teguvõimsamaks. Kuigi sageli raske tööga üle koormatud, laseb ta vahete-vahel pilgu libiseda üle teda ümbritseva looduse, ja tema süda muutub kergemaks, meel rõõmsamaks; isegi töö ei tundu enam raskena.

Looduse austamise põhjusi.

Inimene tunneb oma sõltuvust loodusest; ta teab, et loodusest oleneb tema olemasolu. Maapinnast võrsub ja saab toitu taimestik, millest elavad inimesed ja loomad. Päike soojendab ja annab valgust, milleta pole elu mõeldav. Loodus on energia andja ja tervendaja. Temas peituvad määratud jõud, mida kasutab inimene. Õhk, vesi, päike ja paljud maarohud on tähtsad tervise säilitamiseks ja ravimiseks.

Loodus ei ole ainult heategija, vaid ta võib ka purustada, hävitada. Tormid, tuulispead, pikne, kuumus ja külm annavad sageli tunda oma kahjustavat mõju, mille all kannatab elu — inimesega eesotsas. Kahjulikud loodusenähtused kutsuvad inimest valvele ja võitlusele. Tundub, et inimene on ümbritsetud loodusest, mis on temale lugematute annete ja rikkuste jagaja, kuid mis valmistab talle ka raskusi ja hädasid. Asjaolu, et inimene on loodusest täielikult sõltuv ja et ta etendab väga tähtsat osa tema elus on üks kaaluvamaid põhjusi, et inimene on hakanud loodust austama ja isegi jumaldama.

Paganlikud rahvad, kes on harilikult madalal kultuurilisel tasemel, omavad usu, mille peasisu on looduse ja tema jõudude jumaldamine. Aafrika rahvad, kellel oeldakse olevat kõige madalam religioon, näevad jumalaid looduses; nad hingestavad seda. See on animism. Jumalad

ja vaimud peetakse headeks ja halvadeks. Neile tuuakse ohvreid; isegi inimesi ohverdatakse.

Soome sugu rahvad, nende seas eestlased, olid samuti looduse kummardajad: nad teenisid looduse vägesid ja asju. Looduse austamiseks peeti pidusid ja toodi ohvreid jumalatele, milliste toimingute jaoks valiti hiied ja mäekünkad, neid nimetati seetõttu pühadeks kohtadeks.

Ka kõrgematel religioonidel on looduse jumaldamise element tugevalt esitatud. Nii ei tunne hinduism ja buddism isikulikku Jumalat, vaid nad kas eitavad teda täiesti või usuvad panteistlikku jumalust, s. t. kõik loodus on jumalus. Neil on pühad lehmad, ussid ja teised loomad. Vanad egiptlased, kellede kultuuri tänaseni peetakse kõrgeks, olid väga usuline rahvas. Loodus oli nende arvates täis jumalaid; ka elajates elutsesid jumalad. Et jumalaid mitte pahandada, seepärast kohtles rahvas elajaid ettevaatlikult. Neil olid ka pühad loomad: krokodil, kull, iibis. Austati jõehobu, kassi, madu ja teisi roomajaid. Nende austuseks ehitati templid ja surma puhul nad isegi balsameeriti. Kõige suuremas aus oli eriliste tunnustustega härg — Apis, kelle kujule järele aimates ka Iisrael tegi endale vasika. Nii leiame, et peaaegu kõik paganausulised on vähemal või suuremal määral looduse austajad ja kummardajad.

Looduse austamises mindi väga kaugele. See muutus rahvaste usuks ja kultuseks, mille mõju oli tunda kõigis eluavaldustes. Taevakeha de auks nimetati isegi nädalapäevad. Nii on näiteks nädala esimest päeva, pühapäeva, peetud päikese auks. Paljudes keeltes on säilinud veel tema nimigi — päikesepäev (Sonntag, sunday). Teised päevad olid nimetatud mõne muu taevakeha järele.

Kultuurinimene ja loodus.

Looduse austamist ja jumaldamist meil ei pruugi otsida ainult paganlikkudes religioonides ja madalal arenemisastmel seisvate rahvaste juures. Tänapäevane kultuurinimene pole sellest kaugeltki vaba, kuigi mõnikord see ilmneb teisel kujul ja peidetult.

Tänu teadusele, võime tänapäev tunda loodust palju paremini ja mõista tema jõude ning saladusi. Mitmed nähtused looduses, mis varemalt olid arusaamatud, on nüüd selgitatud. Ta on enam kui kunagi varem inimese teenistuses. Loodust on rakendatud inimese teenistusse majanduses ja tehnikas, teda kasutatakse arstiteaduses ja muudel aladel. Inimene oskab ka võidelda tagajärjekamalt looduse poolt põhjustatud kahjude vastu.

Õhturahu

Inimese teadlikkus on teda küll ühelt poolt vabastanud nähtava looduse teenimisest, kuid teiselt poolt teda viinud seisukohale, kus ta loodusele annab selle au ja omadused, mis kuulub ainult Kõigevägemale. Leides, et päikesel, veel ja taimedel on tervendav mõju inimesele, kirjutatakse need väärtused looduse arvele ja ülistatakse seda. Looduse jõudude valutamine teeb looduse veelgi tähtsamaks inimese silmis ja ta jutustab jällegi tema suurtest õnnistustest. Kõige selle juures ei unusta ta ka kiitlemast enesest kui teaduse loojast ja arendajast. Looja aga jääb siinjuures harilikult unustusse; looduse hindamine ja austamine sünnib looja arvel.

Kui saadakse kasutada mingeid loodusevahendeid tervise raviks, siiski ei ole tervendava mõju algallikas looduses endas, vaid selles, kes on kõik loonud ja pannud oma väge ka loodasjadesse. Räägitakse looduse tähtsust inimese elus, küll sõnaga ja sulega. Kõik see oleks hea, kui seeläbi ei mõeldaks ainult loodusele, vaid ka tema igavesele valitsejale. Kui kultuurinimene ei austa loojat, vaid tema kätetööd, siis seisab ta madalamal kui metsinimene oma looduseaustamises, kuna viimane seda teeb sageli oma teadmatuses, aga esimesel ei saa olla sarnast vabandust.

Panteism ja arenemisõpetus.

Haritud inimkonnas on vahest enam kui arvame neid, kes ei tunnusta elavat isikulist Jumalat. Nad leiavad, et Jumal on kõikjal: igas loomas, puus, taimes, vees, õhus, taevakehades

ja inimeses eneses. See on kõikjumaluse — panteismi — usk. See sarnaneb buddismile. Mitmed pooldavadki ses mõttes budda usku. Kust ja millal on ta tekkinud? Theluck märgib õigusega, et panteism on nii vana kui inimsugu. „kuna see õpetus on meelt mööda isetarkadele.“ Selles on inimene tahtnud tõsta enda ja looduse Looja asemele.

Seda võib küll välja mõtelda inimese tarkus ja uskmatus, kuid see õpetus ei vasta tõelikkusele. Me võime ühes valmistatud esemes avastada meistri tarkust, suurust, iseloomujooni, maailmavaadet jne., kuid meister on ikkagi väljaspool tema poolt valmistatud asja, on iseseisev ja isegi suurem kui tema kätetöö. Paulus pole panteist, kui ta ütleb kuulsatele mõttetarkuses uhkustajatele ateenlastele: „Sest tema sees elame ja liigume ja oleme meie“ (Apt. 17, 28.), sest ta lisab juure: „Jumal, kes maailma on teinud ja kõik, mis seal sees, seesinane, et ta tark ja maa Issand on, annab ise kõigile elu ja õhu, ja kõik.“ Seega on Jumal kõige looja ja elu andja ja ta ei saa üks olla loodud asjadega, ega mahutada selle mõistesse.

Teine vorm looduseaustamises on arenemisõpetus. Selle õpetuse alusel pole Jumal loonud eluta ja elusa looduse, vaid aine on igavene ja elavolevused on arenenud tänapäevase seisukohani. Niisiis jällegi iseenesest — looduse seaduste ja temas peituva jõu tõttu. Kuid ka see teooria on alles tõestamata ja jääbki selleks. Temaga maailma olemasolu ja elu algust ja arenemist tõestama hakata on sama hea kui sõelaga vett kanda. Arenemisõpetus pole saanud

(Lõpp 87. ltk.)

Loodus — ilus ja kohutav

Kristus — lunastaja

H.

Patusse langemisel inimene kaotas kõik, mis armas Jumal oli tema jaoks ette näinud. Tema kodu, tervis, õnnelikkus, üldse elu sai rikutud. Patt moodustas sügaviku, millest ta ei võinud enam välja saada, ja siis jäi ta ilma Jumalata ja lootusetu maailma. Ei olnud mingit võimalust tagasi saamiseks. Tal ei olnud anda mingit lunastushinda hinge eest, ta oli lootusetult kadunud.

Aga Jumal tuli temale abiks. See, kes oli loonud inimese oma näo järele, nõutas ise lunastushinna. See oli Jumala suur armastus, mis sundis Jumalat selleks imeteoks. „Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et ta on annud oma ainusündinud Poja, et ükski, kes usub tema sisse, ei pea hukka saama, vaid et temal peab olema igavene elu.“ Joh. 3, 16.

Inimese lunastust ei olnud võimalik saada kaduvate asjade nagu kulla või raha eest, sest patupalk pidi saama täielikult makstud, ja „patupalk on surm“. Juba kohe algusel kuulutati Aadamale karistus, ja sellest ei olnud pääsu. Jumala otsus oli, et inimene peab surma surema, kui ta saab üleastumises süüdlaseks. Seetõttu pidi lunastusplaani ette nägema selle surma, kellel on õigus inimese asemel surra. Ainult üks oli olemas maailmkonnas, kes võis anda end selleks, et saada inimeste lunastajaks ja lepitada oma verega nende süü; see üks oli Jeesus Kristus, Jumala Poeg.

Sellest ei oleks olnud küllalt, et keegi ingel oleks annud oma elu. Ka ükski inimene ei võtnud teise inimese eest surra ja sellega käsu nõudeid täita. Ainult käsuandja ise võis astuda langenud inimese ja üleastunud käsu vahele ning kanda inimesele kuuluva karistuse. Oli tarvis enam kui asetäitja vere valamist ja surma. Oli tarvis, et suri keegi, kellel oli võim surma üle, kes võis hauast tõusta, taevasse minna, Isa palge ette ilmuda ja seal oma vere anda lunastushinnaks inimese pattude eest. Inimene ega ingel ei võinud inimese eest surra, sest nad ei võid hauast tõusta, neil ei ole võimu surma üle.

Kui Aadamale ja Eevale pärast patusse langemist töötati pääsemine, siis see ei tähendanud veel surmaotsuse kaotamist, vaid seda, et Jumal ise kannatab patuse asemel. Lunastusplaani peamiseks mõtteks on see, et üks asetäitja sureb inimese eest, üks süütu kannatab süüdlase eest. Kristus pidi astuma patuse asemele, kandma tema patu- ja süükoorma. Nii võis Jumala käsu maksvus jääda ja ühtlasi patune pääseda.

Ettetähenduslik ohver.

Kohe pärast inimese langust Jumal seadis ettetähendusliku teenistuse, et inimene võiks alati

meeles pidada seda plaani, mille läbi on lunastus. Jumal avaldas omalt poolt teenistuse juba sellega, et tappis mõningad loomad ja tegi nende nahkadest esimesele inimpaarile kehakatte, kuna nad ise olid selle palminud viigilehtedest. See pidi neid õpetama, et nad ei saa oma süüd ja häbi katta ise oma tegudega, vaid see on võimalik ainult kellegi teise asendava surma läbi. Kuna Kristus suri meie eest, siis võime olla kaetud tema õiguse kuuega.

Hiljem näeme, kuidas Kain ja Aabel ohverdasid. Aabeli ohver lojuste esimesest soost oli vastuvõetav, sest see kujutas õieti ette Jumala Poja, inimese asetäitja surma; kuna Kaini ohver ära põlati, sest see ei näidanud lepitava vere peale. Kaini ohver koosnes ainult maa viljast ja iseloomustas inimese püüdeid oma tegudega ära teenida Jumala toetust.

Jumala rahva juures sai kombeks tuua ettetähenduslikku ohvrit, ja me loeme, et Noa, Aabraham, Jakob ja paljud teised auväärased usuisad tegid seda järjekindlasti. Sel viisil nad tunnistasid oma usku töötatud vabastajasse, ja Jumala püüe oli teha lunastusplaani inimestele arusaadavaks ja meelespeetavaks.

Egiptuses raske rõhumise ajal hakkas ununema ohvrüsteem, ja Jumal vabastas rahva, et ohverdamine võiks edasi kesta.

Kõrvereisi ajal Iisraeli lapsed ehtasid Jumala poolt Moosesele antud juhataste järgi püha maja, kus võis järjekindlasti aset leida ettetähenduslik teenistus. Määrati preestrid, kelle kohus oli teenistusi korraldada, ja Jumala otsekohese käsu peale seati järjekindel igapäevane ja iga-aastane teenistus. Alatise teenistuse läbi pidi saada õpetatud Jumala armunõu. See püha paik kujutas püha paika taevas, millest räägib apostel Paulus (Eebr. 8, 2). Preestrid kujutasid Kristust, kes teenib taevases pühas paigas. Toodud ohvrid kujutasid ka Kristust kui ohvrit inimeste pattude eest.

Moosese käsk.

Jumal andis Moosese kaudu käsu kuidas korraldada teenistusi pühas paigas. Sellest käsust ütleb Mooses 3. raamatus 37. ja 38. salmis: „See on käsk põletamise-, roa- ja patuohvri pärast, ja süüohvri ja täitmiseohvri ja tänuohvri pärast, mis Jehoova on käskinud Moosesele Siinai mäe peal.“

Piiblis mitmes kohas nimetatakse ohvriteenistuse käsku Moosese käskuks, ja kümmet käsku Jumala käskuks. Miks siis nii? Jumal andis Moosesele nii ohvriteenistuse käsu kui ka kümme käsku. Ohvriteenistuse käsk oli kümnest käsust üleastumise pärast. Kümme käsku

on Jumala igavesed seadused, kõlbelised normid. Ohvriteenistuse käsk aga oli ainult teatavaks ajaks, ettetähtsuseks. Kuna inimene astus kümnest käsust üle ja teenis enesele igavese surma, siis oli inimese päästmiseks tarvis Kristuse ohvrit, ja seda ohvrit tähendas ette ohvriteenistus. Kümme käsku maksab ikka veel, aga ohvriteenistuse käsk on oma eesmärgi täidmineku puhul kaotanud maksvuse. Seega Piibel teeb nende kahe käsu vahel vahet ja nimetab selguse pärast üht Jumala käsuks ja teist Moosese käsuks. Jumala käsud on k o l b e k ä s u d, ja Moosese käsud on k o m b e k ä s u d. Paulus juhib tähelepanu kombekäskudele. Ta ütleb: „Mis tarvis on siis käsk (ta räägib ohvriteenistuse käsust)? See on üleastumiste pärast sinna juure tulnud (kuni pidi tulema see, kellele oli töötus).“

Pattu tegema tähendab Jumala käskude vastu talitama. Jumal oli kirjutanud oma käsud kahele kivalauale, ja need olid seaduselaekas kõige pühamas paigas. Käsk mõistab patu hukka; käsk näitab, kui inimene talitab Jumala tahtmise vastu. Käsk nõuab üleastujale surma. Ainult seeläbi, et meil on õiguslik asetäitja, kes on võinud meie karistuse ära kanda, meil on võimalik karistusest pääseda.

Kristus, Jumala poolt ettenähtud asetäitja, kujutati püha paiga teenistuses seeläbi, et patustaja võttis oma karjast veatu talle ja tõi selle lepitushovriks püha maja värava ette. Seal pani ta oma mõlemad käed ohvrilooma pea peale ja tunnistas üles oma patud. Nii pandi patt kujutluses talle peale, kes oli nüüd pattude kandjaks, kuna tõeline patune sai oma süüst vabaks. Tall tapeti ja tema vere viis preester põletushovri altari juure, kus üks osa altarile riputati ja ülejäänud osa altari kõrvale maha valati. See tähendas seda, et üks asetäitja oli surnud patuse eest. Hoop, mis pidi tabama patustaja pead, oli langetatud süütule ohvrile, ja selle veri valati välja, et näidata seda, et on täidetud käsu nõuded ja on makstud patupalk.

Ohvriteenistuse kasu.

Ohvrilooma veri iseeneses ei võinud lepitust korda saata, aga et tegu näitas Kristuse peale, kes tõi iseene ohvriks, siis oli see ohver arvatud lunastavaks hinnaks pattude eest. Juudid aga toetusid tihti ainuüksi kombele ega mõtelnud selle talituse tähendusele. Seetõttu heitsid nad ka Kristuse ära. Nad mõtlesid, et nad on Aabrahami järeltulijad ja peavad püha paiga teenistusi täpselt, ning seetõttu on neil taevas kindel. Ometi oli teenistus pühama paigas ainult tähenduskuju, ja sellest teenistusest oli kasu neil, kes seda tegid usklikust südamest. Siin ei olnud ka maksev omaõigus ega ärasteenimine, vaid alanduse peale armusaamine. Jumala plaan oli ohvriteenistuse kaudu ilmutada inimestele Kristuse

ohvrit pattude eest ja Kristuse eestkostmist taevases pühama paigas.

Teenistus pühama paigas tõstis selgelt esile Kristuse osa lunastusplaanis. See selgitab tõsiasi, et inimese lootus pääsemiseks patu väest ja tagajärgedest on Kristuse asendava ohvrisurma tõttu. Apostel Paulus selgitab seda öeldes: „Ilma verevalamata ei sünni andeksandmine“ (Ebr. 9, 22). See tähendab, miski muu kui ainult surm võib tasa teha üleastumise Jumala käsust.

Kui inimene ei oleks leidnud enesele asetäitjat Jeesuses Kristuses, siis ei oleks olnud maa peal ühtki inimest, kellele oleks olnud lootus pattude andekssaamisele ja igavesele elule. Patupalk peab saama välja makstud; see ei lase end muuta. Seepärast, kes Kristuse armu ära põlgavad, need peavad igavesse surma surema, nad peavad omaenda hukkaasaamisega tasa tegema oma patud.

Peetrus ütleb: „Ja teie teate, et teid ei ole kaduvate asjadega, ei hõbedega ega kullaga lunastatud, vaid Kristuse kui ilma veata ja puhta talle, kalli verega.“ 1. Peetr. 1, 18.19. Seda lunastavat teenet Kristuse poolt kujutati vanasti Iisraelis püha paiga teenistuse kaudu.

Looduse austamine

(Algus 84. lhk.)

ümber lükata Jumala sõnas esimesel lehel leiduvat seadust, mis maksev nii taime- kui ka loomariigi kohta: kõik oma soo järele. Arenemisel pidi kunagi üks sugu teiseks sooks üle minema, mis sugust nähtust teadus isegi eitab. Ja teine lause kõlab: elu tuleb ainult elust. Kust tuli esimene elu? Areneda võib ainult seal, kus midagi juba on olemas. Arenemisõpetuses avaldub siiski püüd Looja au anda loodusele.

Kahju või kasu?

Mõni leiab, et looduseaustamises on isiku suurus. Tahetakse tagasi jõuda loodusereligioonile. Uuspaganlus Saksamaal käib seda teed. Taara usk Eestis on samamõtteline. Mis oleks selle tulemus? Ükski loodustkummardaja rahvas pole seisnud püsivalt kõrgel kultuursel, vaimsel ja kõlbelisel tasemel. Pühakiri annab nende inimeste seisukorrast ja lõpust kohutava pildi. Ta näitab, et need kes on „austanud ja teeninud loodust enam kui loojat,“ on langenud madalale peaaegu loomasarnasele tasemele. Room. 1, 20—32. Ükski inimene ja rahvas ei tõuse kõrgemale tasemele, kui on kummardatav jumalus. Kui keegi looma austab ja jumalaks seab, siis ta ise ka ei tõuse loomast kõrgemale.

Looduse austamine lahutab inimese Jumalast. Loodus ei või inimest teha õilsamaks ja teda päästa patust ning hukatusest. Seda peab tegema Jumal, kes loova väega, millega ta kutsus esile looduse, loob ka inimese uueks.

Surmasi ellu

E. Tähila

Elu, meile kõigile nähtav, kuid seletamatu, ilmneb kõikjal. Elu on meis, meie ümber; kogu loodus, terve universum elab, liigub.

Keset elu tunne teist vastupandamatut tegurit, mida nimetame surmaks. Igale elule, olgu see kui õnnelik ehk talumatult vilets, järgneb surm. Elu ütleb esimese, surm viimase sõna. Surma külm käsi on pigistanud kokku nii mõnegi palavalt tuksuva elusooone ilma halastust tundmata. Surm ei hooli elu palveist, ei haletse järelejääjate nuttu; ta purustab hoolimatult kõik temale ettejuhtuva. Tihti, keset öitsvat elukevadet puhub külm surmatuul, närbuvad õied ja langevad lehed. . .

Seda, et elule järgneb surm, usuvad kõik, kuid et surmale järgneks kord elu, usuvad vähesed. Elust surma, kõlab kõigile mõistetavalt, kuid surmast ellu, kõlab võõralt, uskumatult.

Kord kuulsin väljendust: „... ja surma ei pea enam olema, ega leinamist, ega kisendamist, ega vaeva ei pea enam olema; sest et esimesed asjad on möödas.“ Kui uskumatuna see ka kõrvale ei kõla, ometi tahaks süda sellest kinni harrata, tahaks vägisi uskuda midagi paremat kui pakuvad meile praegused olukorrad. Olgem avameelsed! See on ju nii.

Ehkki meie süda on teravas vastolus inimsugu tabava karmi saatusega, mis lõpeb surmaga, on meie mõistus võtnud omaks, et see peabki nii olema. Meie ütleme: see on looduse raudne seadus, et elu lõpeb surmaga, see ei saagi teisiti olla, sest meie pole seda näinud teisiti olevat.

Võib-olla, ehk teeme sellega suure eksituse? Jah, tahaks öelda, et see ongi inimsoo saatuslik eksitus, see ongi mis ta silmi pimestab ja teda armatult surub vastu maad, öeldes: siit sa enam ei tõuse, see ongi sinu elu siht ja otstarve!

Südamehääle takistab mõistus, mis ammutab oma tõekspidamised petlikust nähtavast maailmast. Ja meie, inimesed, kahjuks usume seda. Miks? Raputagem maha need pimedusekõidikud!

Tuntud kirjanik ja mõtleja Tolstoi ütleb: „Ebausku, mille all inimsugu kannatab, on palju, aga ükski ebausk ega valearvamine ei tee inimesele nii palju kahju, kui see usk ja arvamine, et inimsugu nüisuguses olukorras ikka peab edasi elama, nagu ta aastatuhandeid elanud. . .“

Ikka edasi kannatada vaeva, valu, häda ja viletsust, et lõpuks langeda ohvriks surmale. Kas siis tõesti ei saabu kord lõpp, kas siis ikka surm peab hävitama elu? Kas inimvaim, mis loob imetlusväärseid asju, rändab kaugetel tähtedel, peab hukkuma, et mullas jäädavalt kõduneda! Kas elu, mis kaitseb end viimse värinani, et pää-

teda aga surmast, on selleks loodudki, et just surra, igavesti kaduda!? Süda ei taha rahule jääda sellise käiguga, ta tahaks loota midagi paremat, tahaks elada edasi.

Juba vanad egiptlased ei pidanud haigust ega surma loomulikuks nähtuseks, vaid arvasid, et inimesse on läinud mõni kuri vaim, kellest katsuti vabaneda nõiduse abil. Kui ilus egiptlanna Thais tutvus ristiusuga, oli ta tähtsamaks küsimuseks surmast pääsmine. Nähes kuidas aastad võtavad ilu ja lõpuks ka elu, hüüdis ta ahastavalt: „Munk, kui sa mind armastad, võid sa takistada mind suremast!“ (Kirjanik Anatole France teosest „Thais“.)

Nii vanad egiptlased. Kuid sedasama leiame tänapäev. Kes ei oleks valmis ära andma kõik, kui aga võiks pääseda surmast!

Ehkki teadus ei ole leidnud rohtu surma vastu, püütakse leida ja on leitud igasugu seerumeid elu pikendamiseks. Lugematud fantastilised katsed on on kõik selgeks tõenduseks, et surma vastu peetakse kibedat sõda. Inimene ei taha surra, kogu tema mõtte ja vaimuilm tahaks harrata mõõtmatu kaugusi, tahaks elada igavesti. Tahaks luua ja tegutseda, oma töö ja loomingu vilja maitsta, tahaks raputada kõidikuid, need praegused olukorrad, mis meid piiravad. Ta hüüaks kindlasti rõõmuga: Surm, kus on su võimus?! Ma ei tunne Sind enam, Sa pole enam valitseja minu üle!

Kuid millal ja kuidas saabub võit surma üle? Kust võiksime leida sellele vastuse? Inimlik teadus jätab selle tähtsama küsimuse vastamata, ehk õigemini, annab ebaõige vastuse, samuti, kui ta ei suuda seletada, mis on elu ja kuidas tekkis elu.

Neile küsimustele vastab ainult üks raamat — Piibel, ja miks siis mitte vastust otsida sealt!

Surm on valitsenud kui kuningas ligi kuus tuhat aastat. Miks? Seepärast, et valitseb patt. Surm on patu tagajärg, patupalk — ütleb Pühakiri. Siin on vastus. Milline teadus lükkab selle ümber ja millise väitega?

Surm on patu tagajärg. Poleks pattu, poleks surma. Ehk paistab see arusaamatu, miks patu tagajärjeks on surm. Võtame näite.

Tuntud on väljendus „igavesti haljendavad palmid“. Meie kliimas loodus sureb, lõunamail aga, kus päikese elustav mõju on peaaegu alati ühesugune, pole kunagi looduse suremist. Samuti on patt lõiganud katki inimsoo ühenduse igavese eluallikaga, Jumalaga, ja tagajärg on surm. Kui kaob patt, kaovad ka varjud, mis takistavad igavesel päikesel meie peale paistmast.

Võorasema

Patu hukutav jõud pole olnud aga siiski mitte nii tugev, et ta oleks meilt kõik röövinud. On alles jäänud igatsus elada ja tahtmine mitte surra.

Kui meie südames, olgugi, et tihti salaja, on igatsus elada, miks ei peaks siis meie laskma sellel igatsusel elavaks saada, miks ei peaks me otsima õiget teed, kuidas seda saavutada!

Laskem rääkida südamehäälel ja võtkem vastu teile pakutav elutee. Miks me ei haara kinni töotusest: „Ja surma ei pea enam olema!“ See räägib ju otse meie südamele.

Kristus, surma äravõitja, eluvürst, hüüab kõigile: „Kes minu sisse usub, peab elama, ehkki ta sureb.“ Nii nagu nüüd patu tagajärjel valitsevad olukorrad, kus peame elust lahkuma, et surra, nii tulevad olukorrad, kus „esimesed asjad on möödas.“

Surm on viimne vaenlane, mille peame võitma. Et aga võita seda viimast, peame võitma esmalt surma tekitaja, pattu.

Tänapäev tehakse palju, et võita surma, haigust ja igasugu materjaalset viletsust. Tahetakse kõigest hingest parandada praegu valitsevat sotsiaalolukorda. Aga nagu kõige kiuste, olukorrad aina halvenevad ja seda tervel rindel. Majanduslik häda ja viletsus võtab ikka enam teravam

ilme ja surmgi teeb oma tööd tagajärjekamalt. Miks? Seepärast, et on tehtud vale analüüs. Kui pind on nahas, siis ei aita see, kui meie haava puhtaks peseme ja plaastri peale paneme, valu jääb ikka alles. Tuleb kõrvaldada valu põhjus, pind.

Samuti tuleb asuda praegu valitsevate olukordade põhjuse kõrvaldamise juure. Ei aita see, kui meie lihtsalt ütleme, et pattu ei ole, kui ometi terve loodus ägab valus, mille on põhjustanud patt.

Kuis oleks maailmal peagi teine pale, kui ta näeks praeguse olukorra tõelist põhjust ja asuks selle kõrvaldamisele.

Kuna aga üldsus areneb ja toimib hoopis vastassuunas, siis peab iga üksik võtma oma olukorda tõsiselt.

Kui keegi asub hukkuval laeval ja üks hääl ütleb temale, päästa end, andes isegi juhtnööre, kuidas seda teha, siis peaks see inimene oma elu küll täiel määral vihkama, kui ta ei haaraks sellest kinni. Sama olukord on meil, selle maailma elanikel.

Meid ootab hiilgav tulevik, meile pakutakse olukordi, kus praegused viletsused on möödas, ja peaksime küll end täiel määral vihkama, kui meie ei haaraks sellest kinni. Meie süda ihaldab sellest kinni haarata, see igatsus, tänu Jumalale, on säilinud. Miks teeme nii suurt kurja endale ja sumbutame südamehääle petliku mõistuse abil!

Kogu loodus kõneleb meile imeselt kord tagasipöörduvast kevadest, igavesest noorusest.

Inimlaps, sa tahad igavesti elada, sa ihkad õnne ja rõõmu, sa ei salli pisaraid ega valu, sa tõesti ei taha kord igavesti hukkuda. Haara kinni sulle antud töotustest, ava oma süda ja lase oma hinge jääda sõnad tulikirjana, sest need on öeldud sinule:

„Ja ma nägin uut taevast ja uut maad, sest esimene taevas ja esimene maa olid mööda läinud; ja see, kes aujärje peal istus, see ütles: Vaata, ma teen kõik uueks! Ja Jumal tahab ära pühkida kõik pisarad nende silmist ja surma ei pea enam olema, ega leinamist, ega kisendamist, ega vaeva ei pea enam olema; sest et esimesed asjad on ära läinud.“

„Jehoova päralt on maa ja selle täius, maailm ja kes seal peal elavad. Sest tema ise on tema aluse pannud merede ääre. Kes läheb üles Jehoova mäe peale, ja kes jääb seisma ta püha paiga peale? Kelle käed on ilma süüta ja kelle süda on puhas, kelle hing ei himusta tühja ega vannu petisel viisil, see peab õnne saama Jehoova käest ja armuannid oma õnnistuse Jumala käest; see on selle põlve rahvas, kes teda nõuavad, kes tema palet otsivad.“

Ajakohane tõde

E. Mägi

„Pühitse neid oma tõe sees; sinu sõna on tõde,“ palus Jeesus oma eestpalves. (Joh. 17,17.) Siit mõistame, et ainus tõe alus on Jumala Sõna. Jumala soov on, et „kõik inimesed peavad õndsaks saama ja tõe tundmisele tulema.“

Jumal ei ole jätnud ühtki ajajärku ega rahvapõlve valgustamata. Ta on oma sõna läbi hoiatanud kõiki, nii et keegi ei saa öelda, nagu Jumal ei tahaks iga inimest lasta õndsusele. Jumal tahab, et iga inimene saaks õndsaks ja tuleks tõetundmisele. Kuid Jumal ei vii vägivaldselt läbi oma tahet. Jumal ei tee nii kuidas inimesed teevad. Tema laseb oma sulaste kaudu kuulutada erilist kuulutust kui ajakohast tõde igal ajajärgul. Ta laseb kuulutada sellest samast raamatust — piiblist, mis on tema sõna. See kuulutus on kas õnnistuseks või tunnistuseks.

Jumala sõna soovitab: „Osta tõtt, tarkust, õpetust ja mõistust, ja ära müü neid ära.“ (Õp. s. 23, 23.) See tähendab, hinda seda, kui Jumal kuulutab midagi erilist oma tõesõnast.

Apostel Paulus kuulutas Tessalonikas. Tema kõnesid kuulasid paljud. Osa kuulajaid veendus, et Paulusel on eri kuulutus, ajakohane tõde, ja nad ühinesid Paulusega ja ristiusuga.

Paulus hiljem kirjutab neile, kes tõe vastu võtsid. „Seepärast täname meie ka Jumalat lõpmata, et, kui teie Jumala kuulutatud sõna meie käest saite, siis ka seda vastu võtsite, ei mitte kui inimeste sõna, vaid, nõnda kui see tõesti on, kui Jumala sõna, kes ka vägev on teie sees, kes teie asute.“ (1. Tes. 2,13.)

Niisiis kuulajaist oleneb, kas nad pakutud õndsuse vastu võtavad või ära lükkavad. Seepärast: „Olge sõna (järele) tegijad, ja ei mitte ükspäinis kuulajad, et teie ei petaks endid valemõtlemise läbi. Sest kui keegi on sõna kuulaja ja ei mitte tegija, see on mehe sarnane, kes oma palet peeglis vaatab. Sest ta on ennast vaadanud ja ära läinud ja sedamaid ära unustanud, missugune ta on, aga kes vabaduse käsu sisse kummardades vaatab ja selle juure jääb, see ei ole unustav kuulaja, vaid teotegija, see on vast õnnis oma tegemises.“ (Jakobus 1,22—25.)

Mis vahe on tõe ja ajakohase tõe vahel?

Piiblis on üldisi tõesid, mis on määratud eranditult kõigile aegadele ja rahvastele, ja on ka ajakohaseid tõesid, mis on määratud erikuulutusena teatud ajale ja rahvapõlvele. Ajakohane tõde või eri kuulutus on maksev seni kui see kuulutus täide läheb või oma otstarbe täidab. Pärast seda pole see kuulutus enam ajakohane; tema aeg on läbi. Seega ajakohane kuulutus on Jumala poolt hoiatav ja

korraldav kuulutus, mis peab tõdenema kuulutamise ajal.

Järgnevalt esitan piiblist ja ajaloost aegasid, millal Jumal on lasknud kuulutada ajakohast tõde. Me näeme kui tõsiselt pidi võetama noil aegadel ajakohast tõde. Ühtlasi paneme tähele seda, et peaaegu igal ajal, kui Jumal on lasknud kuulutada ajakohast tõde, on enamik suhtunud sellele eitavalt, pidades ajakohast kuulutust uueks või võõraks õpetuseks.

Noa ajal.

Noa-aegne rahvas polnud teadmatuses, kuid sellele, mida nad teadsid, nad suhtusid pealiskaudselt. Nende eluviisid olid igakülgsest rikutud, ja nad ei pannud tähele Jumala Vaimu noomivat häält.

Jumal andis Noale erilise kuulutuse. Ta pidi seda teatama oma aja rahvale, ja see kuulutus oli ajakohane. Sellest kuulutusest olenes igäihe hingeõnnistus.

Noa ajal ajakohase kuulutuse sisu oli nagu loeme 1. Moos. 6. peatükist:

„Siis ütles Jehoova: Minu Vaim ei pea mitte igavesti inimeste sees noomima, sest et nad on liha, ja nende päevad peavad olema sada ja kakskümmend aastat... Seepärast ütles Jumal Noale: Kõige liha ots on minu ette tulnud, sest maa on saanud täis vägivalda, seepärast, vaatama tahan neid maaga tükis ära rikkuda. Tec enesele laev koovripuust...“ Järgneb täielik õpetus kuidas Noa pidi seda tegema. Ja edasi loeme: „Noa tegi seda... nagu Jumal oli teda käskinud.“

Uues Testamendis leiduv usukangelaste kiidulaul ütleb: „Usu läbi on Noa, Jumalat kartes, laeva valmis teinud oma pere ärapästmiseks, kui ta Jumalalt sõna sai neist asjust, mis veel ei olnud näha, mille läbi ta maailma hukka mõistis ja sai selle õiguse pärijaks, mis tuleb usu läbi.“ (Ebr. 11,7.)

Nii leiame, et Noal oli usku ajakohasesse kuulutusse, mida kuulutas. Noa elas seda läbi, mida kuulutas. Noal oli palju kuulajaid, kuid vähe kaasatulijaid ja kuulutuse vastuvõtjaid. Nad ei pidanud võimalikuks ega oma teadmisega põhjendatuks seda, mida kuulsid Noalt. Noa rääkis veeuputusest ja suurtest vihmavalangutest ning ehitas enese päästmiseks laeva kuivale maale, kuid tolle aja „vägevad ja kuulsad mehed“ (1. Moos. 6, 4.) tegid teda maha.

Noa ei lasknud end eksitada, vaid kuulutas aastast aastasse, seni kui sai täis sada kakskümmend aastat ja tuli ettekuulutatud sündmus. Siis

muidugi hukkusid kõik peale nende, kes olid järginud Noa kuulutusele.

Apostel Peetrus mainis: „Kes ennemuiste ei uskunud, kui Jumala pikkmeel ootas Noa päevil, kui laeva valmistati, kus sees pisut, see on kaheksa hinge, vee sees hoiti.“ (1. Peetr. 3,20.)

Kristus rääkis eesolevast ajast ja võrdles seda Noa ajaga. Ta ütles: „Aga nõnda kui Noa päevil oli, nõnda peab ka Inimesepoja tulemine olema. Sest nõnda kui nad olid päevil enne veeuputust, — nad sõid ja jõid, võtsid naise ja läksid mehele sellest päevast saadik, kui Noa laeva läks — nõnda peab ka Inimesepoja tulemine olema.“ (Mat. 24, 37—39.)

Miks hukkus maa ja rahvas Noa ajal? Seepärast, et nad ei uskunud ajakohast tõde ehk eri kuulutust, et nad ei võtnud seda vastu ega kinkinud sellele tähelepanu. Nad ise sulgesid oma õnnistusele tee.

Joona ajal.

Jumal käskis Joonal minna hoiatama Niinevet ja kuulutama temale erikuulutust. Loeme Joona raamatu 3. peat.: „Veel nelikümmend päeva, siis peab Niineve saama ümber löödud. Ja Niineve mehed uskusid Jumala sisse ja kuulutasid paastupäeva... Kui see sõna Niineve kuningale teada sai, siis tõusis ta oma istmelt üles ja heitis oma pika kuue enese pealt ära ja kattis ennast kotiriidega...“

Siin usutakse ajakohast kuulutust, kahetsetakse oma teguviise ja loodetakse armu saada. „Kui Jumal nägi nende tegusid, et nad oma kurja tee pealt ümber pöörasid, siis kahetses Jumal kurja pärast, mis ta käskinud neile teha ega teinud seda mitte.“

Järelikult kui inimesed ajakohast tõde või eri kuulutust kuuldes loobuvad pahadest teguviisidest, järgivad eri kuulutusele, siis Jumal võtab tagasi oma karistusotsuse nende kohta.

Ristija Johannese ajal.

„Uks inimene, Johannes nimi, sai Jumalast läkitatud. Seesinane tuli tunnistuseks, et tema pidi valgusest tunnistama, et kõik pidid tema läbi uskuma.“ Joh. 1,6.7.

„Aga neil päevil tuli Ristija Johannes ja pidas jutlust Juuda kõrves ja ütles: Parandage meelt, sest taevariik on ligi tulnud. Sest tema on see, kellest prohvet Jesaja on rääkinud ja ütelnud: „Hüüdja hääl on kõrves: Valmistage Issandale teed, tehke temale teerajad tasaseks.“ Siis läks tema juure välja Jeruusalemm ja kõik Juudamaa ja kõik Jordani piirkond, ja said temast ristitud Jordanis, kes oma patud üles tunnistasid.“ Mat. 3, 1—6.

Me leiame, et osa kuulajaid võttis Johannese

kuulutuse vastu, s. t. nad hindasid ajakohast tõde. Paljud aga ei võtnud kuulutust vastu.

„Aga kui ta palju variseere ja saduseere nägi oma ristimise juure tulevat, ütles ta neile: Teie vihasemate madude sugu, kes on teile näidanud ära põgeneda tulevase viha eest? Seepärast kandke õiget meelearandamise vilja, ja ärge mõtelge iseenestest ütelda: Meil on Aabraham isaks, sest mina ütlen teile, et Jumal võib neistsinatsist kividest Aabrahamile lapsi saata. Aga kirves on ka ju puude juure külge pandud, seepärast iga puu, mis ei kann head vilja, raiutakse maha ja visatakse tulle.“ Mat. 3,7—10.

Paljudele näis Johannese jutlus olevat uus õpetus, ja teda ennast peeti valeprohvetiks. Kuna Johannes kutsus variseere ja muid meelearandamisele, siis mõtlesid nad, et neil on ju hea vanematelt Aabrahamilt ja Mooseselt päritud usk ega ole enam vaja suuremat valgust. Johannes noomis neid ja näitas, et igaüks, kes ei kann tõelist usuvilja, hukkub nagu puu kirve all.

Johannesel tuli kannatada. Otsekoheste noomimise pärast heideti teda vanglasse ja surmati. Aga valgus, kellest ta tunnistas, s. o. Jeesus tuli ja jatkas ajakohase tõde kuulutamist. Ja jälle loeme: „Tema oli maailmas, ja maailm on tema läbi tehtud, ja maailm ei tunnustanud teda mitte. Tema tuli oma sisse, ja omaksed ei võtnud teda vastu. Aga nii mitu, kes teda vastu võttis, neile andis ta meelevalla Jumala lasteks saada, kes tema sisse usuvad.“ Joh. 1.

Siin tuleb tähele panna, et maailm, s. t. enamik ei võtnud Jeesust vastu, aga nii mitu, s. t. üksikud olid tahtlikud järgima suuremale valgusele.

Kristuse ajal.

Jeesus ütles rahva ja usuvalu juhtidele: „Vaata, ma läkitan teie juure prohveteid, tarku ja kirjatundjaid, ja muist teie tapate ja lööte risti ja muist teie peksate piitsaga oma koguduse kodades ja kiusate neid taga ühest linnast teise. Teie peale tuleb kõik vaga veri, mis on ära valatud maa peal...“

Nii see ka oli. Jeesust kui suurt valgust, ajakohast tõde, Messiat ei suutnud nad oma kanguse pärast uskuda. Jeesus ei õpetanud nõnda kui oli inimeste plaan, ta ei kiitnud heaks nende kõrkust, ta ei olnud päri nende variseerliku vaimuga, ta ei ehitanud neile maiset riiki, mida nende vale ettekujutus töötas. Jeesus ütles: „Minu kuningriik ei ole sellestsinasest maailmast.“ Teda vihati, vaatamata sellele, et ta tegi paljudele head.

Viimaks kui Pilatus esitas valiku, kas Parrabas või Jeesus, kas vale või tõde, siis valis rahvas Parraba. Nii lükkas rahvas Jeesuse ajakohase tõde ja eri kuulutuse ära, kuid nad ei või suurel kohtupäeval end vabandada, et nad pole teadnud.

Apostlite ajal.

Pärast Kristuse ülestõusmist ja taevamine-
mist apostlid jätkasid kuulutat, ja nende ümber
kogunesid tuhanded ustavad hinged. Kuid jäl-
legi suurim enamik pidas apostleid valeõpeta-
jaiks, võõra usu peameesteks, uue õpetuse too-
jaiks. Ja ajalugu näitab, et peaaegu kõik apost-
lid surid märtrisurma. Tolleaja rahvad ei saa
oma tegu vabandada; nad olid ajakohast kuulu-
tust kuulnud.

Pärast apostleid.

Meie ruum siin ei luba pikemalt käsitleda
olukordi esimese ristikoguduse ajal. Olgu nime-
tatud ainult nii palju, et kui pärast apostlite
surma ristikoguduse tase langes, kui ristiusk sai
riigiusuks, kui kirik keskajal sundis teisitimõtle-
jaid vaikima, siis oli samal ajal kuulutada aja-
kohane tõde ja olid ajakohase tõe kandjad. Mõ-
telgem siin valdustaste, hugenottide, Hussi.
Lutheri j. t. peale.

Reformatsiooni ajal.

Keskaja kirik oli langenud sügavasse pime-
dusse ja valeõpetusse. Valgustajat, ajakohase
kuulutuse toojat oli vaja. Jumal äratas avameel-
se Lutheri. Viimane veendus, et kiriku põhi-
õpetused nagu raha eest pattude andestamine,
neitsi Maria kummardamine, missa-ohver, paavsti
pidamine Kristuse asemikuks ja muu pole piib-
liga kooskõlas. 31. oktoobril 1517. a. Luther
pani 95 vastulauset Wittenbergi lossikiriku uk-
sele. Need vastulaused tõid tormi. Rahvas üt-
les: „Pöörane munk“, ja paavst ütles: „Julge
ketser“. Luther oli julenud ütelda tõtt südame-
tunnistuse ja piibli järele.

Dd. Eck ütles: „Mind paneb imestama see
alandlikkus ja viisakus, millega auväärt doktor
seab enese nii paljudele kuulsatele isadele vastu
ja tahab teada enam kui paavstid, konsiilid, dok-
torid ja ülikoolid. See oleks haruldane asi, et
Jumal oleks varjanud tõde nii paljudele pühaku-
tele ja märtritele ja auväärt isale.“

Ometi ei saanud dr. Eck aru, et Lutheril oli
selle aja jaoks eriline valgus. Kuigi vanematel
oli olnud valeõpetus ja seda mitte teades võisid
ehk saada õndsaks, kuid nüüd pidid kõik aja-
kohase tõe ja suurema valguse vastu võtma.

Karl V ütles: „Mulle tahetakse üht uut õpe-
tust õpetada. Aga seda ei lahendata mitte õpe-
tuste läbi, vaid selleks kuuluvad rusikad, ja siis
saame näha, kes on tugevam“ ... „Olen kind-
lasti otsustanud käia oma esivanemate jälgedes.“

Calvin ütles: „Ära oma uute õpetustega!
Teie uudis haavab mind. Ma ei taha teie hulka
kuuluda. Arvate, et mind on eksituses üles
kasvatatud!“

Seda ütles Calvin oma onupojale, kes oli
juba liitunud reformaatoritega, kelledele ka Cal-
vin hiljem pidi järele andma.

Kui Melanchton läks kord oma vanemate
kodu, siis ema langes oma poja juuresolekul
peaaegu minestusse; ema soovis, et poeg jääks
kodu, ja palus, et ta peaks kinni oma vanemate
usust.

Mis te arvate, lugupeetud lugejad, kui Cal-
vin, Zwingli, Melanchton, Luther ja teised olek-
sid jäänud vanemate usku, millisel seisukohal
oleks olnud maailm praegu? Kas ei oleks pime-
da keskaja vägivald valitsenud tänapäevani!
Tänu Jumalale nende meeste eest, kes on toonud
ajakohase valguse ja on vanemate õpetusest
välja tulnud!

Meie ajal.

Lutheril oli kuulutada ajakohane tõde. Meie
aga elame jällegi erilisel ajal. Kas meie aja
rahvale on tarvis ka erilist kuulutust? Või pea-
me jääma rahule sellega, mida on õpetanud meie
esivanemad? Kas Lutherile ilmutati kõik piibli
tõed, või jäi temale nii mõnigi asi varju? —
Luther elas hoopis teises ajas, ja ta ei võinud
seda ütelda, mis on tarvis meie ajale.

Kuna Kristuse tuleku eelsed märgid on il-
munud, siis on tarvis kuulutada ja vastu võtta
ajakohast erikuulutust. „Seepärast olge ka teie
valmid, sest Inimesepoeg tuleb tunnil, millal teie
ei mõtle. Kes on nüüd ustav ja mõistlik sulane,
keda tema isand on pannud pere üle, neile õigele
ajal (s. t. ajakohast) rooga andma...“ Mat. 24.

Adventkuulutus s. t. Kristuse tulemise kuu-
lutamine on meie ajale ajakohane kuulutus.

Johannese ilmutuse raamatus 14, 6.—14.
leiame erikuulutuse rahvale enne Kristuse tule-
kut. See kuulutus on tähistatud kolme ingli kuu-
lutusega. „Ja ma nägin ühe teise ingli keset
taevast lendavat, sellel oli igavene evangeelium,
et seda pidi kuulutatama neile, kes maa peal ela-
vad, kõigile paganatele, suguharudele, keeltele ja
rahvastele, ja ta ütles suure häälega: „Kartke
Jumalat ja andke temale au, sest tema kohtutund
on tulnud, ja kummardage teda, kes on teinud
taeva ja maa ja mere ja veeallikad.“ Ja teine
ingel käis järele ja ütles: „Langenud, langenu-
d on suur linn Paabilon...!“ Ja kolmas käis järel
ja ütles suure häälega: „Kui keegi metsalist ja
tema kuju kummardab ja võtab tema märgi oma
otsaesisele ja oma käele, seesama peab ka jooma
Jumala kange viha viimast...“ Siin on need, kes
Jumala käsusõnu ja Jeesuse usku peavad... Ja
ma nägin ja vaata, üks valge pilv, ja see, kes
pilve peal istus, oli Inimesepoja sarnane, ja ter-
mal oli kuldkroon peas ja terav sirp käes...“

Eluseadused

K. R.

Kultuur on inimese vaimu vili. Kultuur aga võib püsida vaid seal, kus on kõlblus ja moraal. Kõlbekäsk, mille Looja asetanud inimese hinge ja seega teda tõstnud üle kogu looduse, on kogu elu alus ja tugi. Kõlbekäsu Jumal andis teada Siinai mäel ja kirjutas kahele kivilauale. Need kümme käsku on suurimaid ja väärtuslikumaid varasid, mida inimene kunagi saanud. Esiteks usaldati see dokument iisraeli rahvale, kes seda ka hoidis kui kallist ja püha varandust. Käslauad olid asetatud seaduselaekasse, mida puudutada ei tohtinud ükski; seaduselaegas asus Iisraeli püha paiga kõige pühamas osakonnas, kuhu sisse minna ei tohtinud keegi peale ülempreestri. Nii oli rahvale nähtaval viisil näidatud käskude puutumatus.

Kui iisraeli rahvas lahkus Egiptusest, siis oli ta veel haletsemisväärne orjarahvas. Saksa kirjanik Friedrich Schiller oma teoses „Moosese läkitus“ kirjeldab seda rahvast toore, kurja ja halva rahvana, kes neljasaja orjuseaasta kestel oli muutunud metsikuks; see aeg oli teinud nad ebakindlaks, rõhutuks; neile oli juba loomult kaasa antud madalus ja ühtlasi olid nad alandatud ja vaevatud — kõlbmata millekski kangelaslikuks ürituseks.

Sellises olukorras oli Iisrael Egiptuses, kui Jumal saatis tema juure Moosese. „Ja Jehoova ütles: Küll ma olen näinud oma rahva viletsust, mis Egiptuses, ja olen kuulnud nende kisendamist nende sundijate pärast, sest ma tean kõik nende valu.“

Neljakümne aasta pärast aga oli Iisrael täiesti muutunud. Kui Piileam vaatas mäelt Iisraeli laagrit, siis pidi ta hüüdma: „Kui head on sinu telgid, Jakob, su majad, Iisrael!“ 4. Moos. 24, 5. Ja Mooses võis öelda enne oma maise teekonna lõppu: „Oh väga õnnis oled sa, Iisrael! Kes on sinu sarnane?“ 5. Moos. 33, 29.

Tahtmatult tõuseb küsimus, kuidas küll Iisrael võis tõusta nii madalalt astmelt nii kõrgele ja pealegi nii lühikese aja jooksul? Vastuse leiame järgmistes Moosese sõnades: „Ja nüüd, Iisrael, kuule seadusi ja kohtuseadusi, mis mina teile õpetan. Vaata, ma olen teile õpetanud seadmisi ja kohtuseadusi, nõnda kui Jehoova, mu Jumal, mind käskinud. Ja teie peate kõik seda pidama ja tegema; sest see on teie tarkus ja mõistus rahva silma ees, kes kõik neistsinaseist seadmistest saavad kuulda ja võtavad öelda: Seesinane suur rahvas on tõesti üks

tark ja mõistlik rahvas. Sest missugune suur rahvas on, kelle juures jumalad nii ligi on, kui Jehoova, meie Jumal. Ja missugune suur rahvas on, kellel nii õiged seadmised ja kohtuseadused on, kui kõik see käsuõpetus, mis ma täna teie kätte annan.“ 5. Moos. 4, 1. 5—8. Nii olid Jumala käsud Iisraeli vaimse kultuuri aluseks. Tänu nendele Jumala käskudele, Iisraeli rahval oli nii tähtis koht maailma ajaloos kui seda ühelgi teisel rahval ei olnud. Jumala käsk tegi Iisraeli suureks ja vägevaks.

Prof. dr. Vickert kirjutab oma pedagoogilises ajaloos Juuda rahva suure tähenduse ja ülesande kohta nõnda: „Selle jõu andis neile käsk — kindlasti loogiliselt ja süstemaatiliselt koostatud seadus, kus on selgesti loetletud ja psühholoogiliselt õieti esile tõstetud kõik kohustused Jumala ja inimeste vastu nõnda, et seda võib mõista ka kõige lihtsam inimene.“

Selles mõttes oli käsk iisraeli rahvale elu ankruks. Seepärast ei ole kahtlust, et kümme käsku on võimsam ja täielikum eluseadus, millest mitte ükski juudid, vaid kogu maailm on saanud kõlbelse kasvatuse. Seepärast ka kuulus saksa teadlane prof. dr. Vilhelm Vunt seisab vastu kõigile uueaja katsetele asetada kümne käsu asemele mõnd moraalset või eetilist vormelit. Ta lausub: „Kümne käsu suur väärtus seisab selles, et nad lühidalt ära avaldavad kõlbluse vajaduse. Neid parandada tahta oleks kuritegu kõlbluse aluste vastu, ja kavatseda teha nende asemele mõningaid samased ja moodsad käsud — ebatark ettevõtte. Usuõpetajad võivad neid küll seletada ja kohandada kohapealsetele olukordadele, nagu tegi seda Luther omal ajal. Aga käed küljest dokumendist enesest!“ Käed küljest Jumala käskudest! Säärane oli Jumala käsk, kui ta andis need Iisraelile Siinai mäel ja käskis neid alal hoida seaduselaekas kõige pühamas paigas. Käed küljest! hüüab ka üks suurimaid teadlasi ja mõtlejaid 20. sajandil. Kümme käsku on meie vaimse kultuuri moraalne alus ja tugi. Kes astub selle seaduse vastu, see on elu aluste õonestaja.

Ka Jeesus tõendas oma mäejutluses kümne käsu puutumatus. Tema sõnade järele läheb pigem taevas ja maa hukka kui üks täht või märk Jumala käskudest. (Mat. 5, 17.—18.) Väga õnnis on see inimene, kes ei käi õelate nõu järel ega seisa patuste tee peal ega istu pilkajate killas, vaid kellel on hea meel Jehoova käsuõpetusest ja kes uurib ta käsuõpetust järele ööd ja päevad“. Laul 1, 1.2.

Taimetoitluse mitmekülgne kasulikkus

V. Iives

Viimasel ajal on kõikjal, ka meil Eestis, ikka rohkem maad võtnud liikumine, mida tuntakse vegetarismi ehk taimetoitluse nime all. Nimi on tuletatud ladinakeelsest sõnast — vegetare, mis tähendab värskendamata.

Selle liikumise pooldajad — vegetaristid — väidavad, et inimese loomulik toit peaks koosnema taimeriigi saadusist, ja et selline toit suudab täiel määral rahuldada meie organismi, ja pealegi värskendab ja tugevdab meid.

Otse vastandina sellele arvavad paljud, et taimne toit üksi ei suuda rahuldada meie keha nõudeid — ja kui tahetakse olla terve, tugev ja töövõimeline, siis peab tingimata tarvitama loomseid söögiaineid, eesotsas lihaga.

Kellel on õigus, kas taime- või lihatoitu pooldajail? Kelle väited kannatavad välja teadusliku kriitika?

Neid küsimusi püüangi järgnevalt lahendada, toetudes siinjuures üldtunnustatud faktidele.

Inimese loomulik toit. Eelkõige püüame kindlaks teha, milline on inimese loomulik toit ehk teiste sõnadega: on inimene looduse poolt määratud lihasööjaks, kõigesööjaks või taimesööjaks?

Et selles küsimuses selgusele jõuda, toon siin mõningaid teaduslikke tõendusi ja põhjendusi inimese ja taimetoitu sööjate loomade võrdleva anatoomia valdkonnast.

Vaadeldes loomariigi liigitust, leiame imetajate klassi esimesest liigist inimese ja inimesetaolised ahvid, eesotsas oranguga. Tekib küsimus: Miks järgnevad siin ahvid inimesele ja mitte mõned kiskjad lihasööjad loomad? Seepärast, et liigitusel on aluseks võetud see suur anatoomiline ja füsioloogiline sarnasus, mis ilmneb inimese ja ahvi (pealuu, aju, hammastiku ja seedelundite) vahel. Vaatleme neid organeid lähemalt:

1. Orangu aju oma keermetega ja erukava oma sõlmedega sarnaneb peaaegu täiesti inimese omale, kuna lihasööjail loomadel on aju hoopis puudulikuma ehitusega, püsides algastmel.

2. Suukoobas ja hammastik ilmuvad samuti suurt sarnasust, eriti mis puudutab hammaste arvu (samuti 32!) ja kuju (lamedad purihambad). Lihasööjate (hunt) ja kõigesööjate

(siga, karu) hambad on aga hoopis teissugused, neid võib pigemini nimetada kihvadeks kui hammasteks. Ahvi süljes leidub ptüaliini; karul ja seal aga mitte.

3. Seedeelundid, eriti magu on niivõrd sarnane inimese omaga, et võhik ei suudagi vahet teha. Ahvil on olemas ka pimesool; lihasööjail aga puudub. Sarnasus ilmneb ka seedeelundite mehaanilises liigutuses ja soolte pikkuses.

Ma ei hakka siin aga tungima üksikasjusse; jätkub vast neistki paralleelidest, et teha analoogiline järeldus inimese loomuliku toidu kohta.

Nagu teame, koosneb ahvi toit puu- ja teraviljast, sõnaga: ahv on taimetoitlane. Et aga ahvi ja inimese anatoomias ja füsioloogias ilmneb üsna detailne sarnasus, nagu eelpool nägime, kas ei vihja see asiolu kõige kindlamini sellele, et ka inimene peaks olema taimetoitlane. Seda tõendavad paljud teadlased (Prof. Owen, Linnè).

Linnè ütleb: „Hammaste ja seedeelundite järgi otsustades ei ole inimene lihasööja, vaid viljasööja, nagu ahv.“ Ka piibel nimetab, et esimese inimpaari toit oli „puuvili ja taimed, mis seemet kannavad (teravili).“

Huvitava näite ja ühtlasi ka tõenduse inimese loomuliku toidu kohta toob kasvatusteadlane ja vegetarismi pooldaja Rousseau oma „Emilis“.

Ta kirjutab muu seas: Et lihamaitse (lihatoit) ei ole inimesele loomulik, ilmneb meile kujukalt laste juures, kes taimetoitude (piima), küpsiste ja puuvilja järele väga isukad on, kuna lihatoitude vastu külmaks ja ükskõikseks jäävad. Sellest seisukohast lähtudes peab Rousseau otse ülekohtuseks, kui harjutatakse ja sunnitakse lapsi liha sööma, rikkudes seega lapse tervist ja mis veel halvem — iseloomu.

Lõpuks annab ka looduselapse rõõmus meel tunnistust, et ta kuulub taimetoitlaste perre.

Järgnevalt lahendame küsimuse:

Kas suudab taimetoit rahuldada

meie keha toidutarvet? Kas ta sisaldab küllaldaselt kõiki neid toitaineid, mida meie organism oma heaoluks vajab?

Väide, nagu annaksid loomsed toidud jõudu ja energiat rohkem kui seda suuda-

vad anda taimsed saadused, ei pea kahjuks sugugi paika. Selle lükkab ümber juba see tõsiasi, et tugevaimad loomad maailmas toidavad end ainult taimeriigi saadustega. Võtame näiteks kas või meie hobuse. Oma imestamisväärse jõu ja vastupidavuse ammutab ta lihtsamaist taimeriigi saadustest — heintest; harva saab vaid kaeru. Ehk võrdleme näiteks lihatoite tarvitajat eurooplast taimetoitu sööja neegriga, siis näeme, et viimane ületab oma jõult ja vastupidavuselt esimese. Kas ei kõnele see küllalt mõjuvalt taimetoidu kasuks?

Siin olgu tähendatud, et need rahvad, kes juba tuhandeid aastaid tagasi seisid kõrgel kultuuritasemel nii vaimselt kui ka kehakultuuriliselt, need olid kõik taimetoitlased, nende suurvaimud olid veendunud vegetaristid, kuna lihasööjad rahvad (Austraalia päriselanikud, Aafrika võsainimesed, eskimod j. t.) — on püsinud kuni tänaseni kultuuriliselt madalal tasemel. Siin ilmneb see tõsiasi, et taimetoit soodustab ajutegrvust enam kui lihatoit; ta annab ka kehale rohkem elastsust ja tugevust.

Kui jälgime statistikat rahvaste toitluse kohta, siis leiame, et $\frac{3}{4}$ maailma rahvast elatub taimetoidust ja ainult $\frac{1}{4}$ tarvitab liha. Terve Aafrika, Aasia ja Lõuna-Ameerika rahvad oma enamikus on taimetoitlased. Ja nagu juba mainitud on Aafrika või Ameerika päriselanik oma lihtsa toidu juures palju tugevam kui näiteks eestlane, kes tarvitab kohutavalt palju liha, võrreldes teiste euroopa rahvastega.

Siit näeme, et lihatoitud ei ole sugugi tervislikumad ega jõuduandvamad nagu püütakse väita.

Teame, et meie keha vajab uute rakkude ja kudede moodustamiseks ning kulutatud energia asendamiseks alataasa uut ehitusmaterjali — toidu näol. Ei ole aga kaugeltki ükskõik, millist ehitusmaterjali meie oma organismile anname, kas täisväärtuslikku või alaväärtuslikku.

Toit peab eelkõige vastama meie keha nõudeile, s. t. ta peab sisaldama küllaldaselt määralt kehale tarvisminevaid toitaineid — valku, rasva, süsivesikuid; peale selle toitesooli, vitamiine, ning lõpuks veel aluseid ja happeid õiges vahekorras.

Järgnevalt vaatame, millised söögiained vastavad rohkem eelnimetatud nõudeile, kas loomsed või taimsed. „Puht loomariigi saadustest valmistatud toit on toitlusfüsioloogiliselt täiesti kõlbmatu,“ ütleb toitlusfüsioloog prof. Tigerstedt, ning lisab sealsamas juure: „küll võime aga puht taimeriigi saadusist valmistada keha nõudeid täiesti rahuldava toidu.“

Toon siin mõningaid huvitavaid andmeid ja märkmeid toitlusfüsiol. prof. K. Voiti uurimusest. Täiskasvanud inimese keskmine päevane toitaine tarve: valku 118 gr., rasva 56 gr., süsivesikuid 500 gr., soolasid 20 gr. Siit nähtub, et kõi-

ge rohkem tarvitab inimene süsivesikuid (suhkur, tärklis). Lihaga aga — mõne väikse erandiga — pole üldse neid olulisi toitaineid. Seevastu on taimsed saadused neist väga rikkad (50—60%). Süües taimetoitu ei tarvitse karta ka valgu puudust. Valku sisaldab küllaldaselt teravili (kaerad) ja eriti kaunaviljad (25—27%); lihas on valku 10—20%. Mis puudutab kolmandat toitaineid — rasva, siis leidub seda meie põhjamaa taimedes üldiselt küll vähe; kuid on ka üksikuid rasvarikkaid söögiaineid nagu pähklid, kus rasva % on isegi kõrgem kui sealihas. Ent uurimused on näidanud, et rasva võivad teatud määral asendada ka süsivesikud, tasakaalustades seega keha rasvatarvet.

Rasvases sealihas on rasva	50—55%
pähklites aga üle	60%

Nagu eelpool nimetatud, vajab inimene peale selle veel mitmesuguseid toitesooli umbes 20 gr. päevas. Toitesooladest on loomsed toidud aga võrdlemisi vaesed, eriti mis puudutab olulisemaid sooli — rauda ja fosforit. Kuskilt ei saa meie rauda rohkem kui just rohelistest köögiviljadest (salat, spinat, porgand).

Nagu uuemad uurimused näitavad, on fosfor hädavajalik kondikava arenemisele ja eriti peaaegu tegevusele. Kahjuks leidub seda võrdlemisi olulist ainet loomses toidus kaunis vähe.

Kaunviljas on fosforit	1,5%
Lihas ainult	0,5%

Ses suhtes on taimsed saadused loomseist jällegi kasulikumad.

Ei või siinkohal mainimata jätta ka vitamiine, millel väga suur tähtsus meie organismi heaolule. Ent need elulised ained on vaid taimeriigi päritoluga, esinedes loomseis söögiainetes harva ja sedagi õige vähesel määral. Seapekis puuduvad nad aga täielikult. Seevastu on neid külluses taimseis saadusis (teravili, puuvili, aedvili). Kuigi ei tunta vitamiinide keemilist koosseisu, siiski on pandud tähele nende kasulikkude toimet, ja neid halbu tagajärgi, mis ilmnevad paratamatult vitamiinidevaese toidu tarvitamisel (skorbuut, beriberi j. t.). Kõik need haigused kaovad aga isenesest, kui hakatakse tarvitama täisväärtuslikku taimetoitu, eriti rohelist aedvilja ja asendamatu puuvilja.

Lõpuks sisaldab taimne toit veel mitmesuguseid orgaanilisi happeid (puuvili, marjad) ja eriti rohkesti aluseid (köögivili), mis mõjuvad organismile teatavasti värskendavalt, seedimist edendavalt. Toitlusfüsioloogiliselt on väga tähtis, millises vahekorras on alused ja happed meie toidus. Loomuliku toitluse juures peavad alused olema ülekaalus ehk äärmisel juhul tasakaalus hapetega, vastasel korral võib tekkida raskeid tervislikke rikkeid ja häireid organismis. Aluste ülesanne on teatavasti neutraliseerida kahjulikke

happeid, mis sattunud kehha ebaõige toiduga või on tekkinud seedeptsessi tagajärjel. — Loomses toidus on aga happed suures ülekaalus, mil-line tõsiasi ei ole aga sugugi kasulik tervisele.

Järgnevalt esitan siin mõningaid huvitavaid, ent mõtlema panevaid arvusid Dr. R. Berg'i uurimustulemusist aluste ja hapete vahekorra kohta aiasaadusis ja lihas (% on võetud keskmine).

	Aluseid %	Happeid %	Ülekaalu A	% H
Puuvili } marjad } kõõgivilid }	8,2	3,6	4,6	—
sealiha } loomaliha }	22,2	45,1	—	22,9

Need arvud räägivad küllalt selget keelt aiasaaduste suurest kasulikkusest. Ja kui tuletame veel meele aiasaaduste suurt vitamiinide-sisaldavust, peame nentima nende asendamatu osatähtsust meie toitluses. See osatähtsus on palju suurem kui me pahatihti oskame arvata ja hinnata. Ja kui me tahame oma toitu viia õigesse vahekorda (aluste ja hapete suhtes), siis peame tõstma aiasaaduste tarvitamist mitmekordseks. On ju meil aiasaaduste tarvitamine väike, võrreldes Lääne-Euroopa ja Skandinaavia rahvastega. Ent isegi nimet. mais ollakse veendunud, et ei ole veel saavutatud optimaalset vahekorda, vaid valitseb siiski veel ülekaal aiasaaduste kahjuks.

Viimasel ajal on siiski märgata ka meil selles suhtes edenemise tendentsi, — ja see omakorda on mõjutanud ka tunduvalt aianduse arengut.

Taimetoit — arstimiks. Nagu eel-pool nentisin, sisaldab loomne toit, eriti liha, palju happeid. See hapete ülekaal põhjustabki seedehäireid ja isegi tõsisemaid haigusi. Taimne toit on sèevastu aga raviva toimega. On ju arsti-teaduses tarvitatavad arstimidki oma enamikus taimeriigi päritoluga. Kas ei kriipsuta see taas alla taimsete saaduste kasulikkust!

Vaevalt ükski söögiaine on nii vastuvõtlik kahjulikele muutusile ja nii kergesti roiskuv kui seda on liha. Roiskudes tekkivad lihas erilised mürgid, mis on kahjulikud organismile. Sealiha-ga (tangus liha) süüakse sageli sisse paelussi tõuke. Sooltes elutsev ja siginev paeluss tekitab ainevahetuses suuri häireid, seega kurnates inimest. Hoopis kardetavam on aga ümarusside liiki kuuluv trihiin ehk keerits-uss, kes elab samuti sealihas. Kui ta satub inimese sooltesse, paljuneb ta seal imekiirelt. Noored trihiinid, olles võrdlemisi väiksed, tungivad kergesti läbi soolte seinte lihastesse, kuhu jäävad püsima.

Selle tagajärel ilmuvad haiglased nähted nagu: söögiisu puudus, südame pööritus, näo ja jäsemete paistetud, tugevad valud lihastes ning (kõrge) palavik. Pahatihti lõpeb see isegi sur-maga. Lihatarvitamine tekitab ja süvendab üldse mitmeid raskeid ainevahetuse- ja mao-haigusi nagu kollatõbe, tüüfust i. t. See tuleb sellest, et lihatoitu süües suureneb mao koorma-tus. Teatavasti seedib lihatoit peamiselt maos, taimetoit aga rohkem sooltes.

Võiks nimetada siin terve rea haigusi, mille tekitajaks ja soodustajaks on peamiselt lihatoi-dud, kuna taimetoidud edendavad ravivat osa — on arstimeiks. Nimetan siin vaid mõned nagu neeru-, mao- ja südamehaigus, reumatism, vähja-tõbi, verevaesus, peavalu j. t.

Mao- ja neeruhaiguse puhul on esimeseks ja mõjuvamaks arstimiks, mida haigele soovitatakse — loobuda lihatoidust.

Sveitsi arst prof. Schafhausen ütleb oma kogemusist: „Ei tunta veel ühtki haigust, mida oleks põhjustanud hästi valitud taimetoit, küll aga teame terve rea haigusi, mida tekitanud rasvased lihatoidud.“

Taimetoit kaitseb ka haiguste eest, eriti mis puudutab nakkushaigusi.

Kui kord (1832. a.) New-Yorgis möllas koo-lera, andis kuulus Ühendriikide toitlusfüsioloog prof. S. Grahmi linnaelanikele nõu loobuda lihatoitude ja alkoholi tarvitamisest. Paljud muidugi naersid selle üle. Kõik need, kes tema nõuandele järgisid, pääsesid koolera küüsis. Prantsuse arsti dr. Decaisne ütleb: „Paljude hai-guste tekkimist tuleb pidada alatise lihasöömise kui ka selle ebaõige nähtuse süüks, et vanemad juba varakult oma lapsi õpetavad liha sööma.“

Kõigest sellest nähtub, kuivõrd ekslik on arvamine nagu teeks lihatoitudest loobumine inimese nõrgaks ja haigeks. Kogemused ja uurimused kõnelevad, nagu nägime, hoopis teist keelt. Võib öelda, et taimetoit isegi pikendab eluiga. Huvitav on siinkohal märkida, et taimesööjate loomade (kaamel, elevant) eluiga on palju pikem kui lihasööjatel, kiskjatel.

Sedasama võib teatud määral öelda ka inimese kohta, sest lihatoit põhjustab haigusi, — haigus aga omakorda enneaegset vananemist ja surma.

Arvesse võttes kõike eelöeldut peab küll iga-üks tunustama taimeriigi saaduste mitmekülgsust kasulikkust. Kuna teadus on öelnud oma viimase sõna, siis on taimne toit inimesele ikkagi loomulikuks toiduks, olles toitlusfüsioloogiliselt asendamatu.

„Meie Aeg“ ilmub kord kuus. Toimetuse ja talituse Tallinnas, Merepuiestee 14-a. Tel. 309-41.

Vastutav toimetaja: M. Bärengrub. Abitoimetaja: H. Pilt. S. P. A. Eesti Liidu väljaanne.

Hind: aastaks 2 krooni, poolaastaks 1 kroon 10 senti, üksiknumber 20 senti. Tellimine kõigist postiasutustest.

Meie Aeg

N:6. 1937.

